

**CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ
RUSSIA AND ROMANIA AFTER 20 YEARS.
PERCEPTIONS, REALITIES, PERSPECTIVES**

La 4 octombrie 2012, în Aula „Ion Heliade Rădulescu” a Bibliotecii Academiei Române, sub organizarea Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, s-a desfășurat Conferința Internațională *Russia and Romania after 20 Years — Perceptions, Realities, Perspectives*. Este vorba de a doua manifestare de acest gen găzduită în ultimii doi ani de ISPRI și care fructifică protocolul de colaborare dintre Academia Română și Academia de Științe a Federației Ruse în domeniul schimburilor de cercetători, proiectelor comune de cercetare și conferințelor științifice internaționale. Prin intermediul unui asemenea tip de colaborare se răspunde necesității resimțite în mediul academic al celor două țări de identificare și valorificare a posibilităților de cercetare a unor teme de interes major comun și de dialog. Nu e o noutate faptul că, în ciuda proximității geografice și a legăturilor istorice, în ultimii 20 de ani legăturile politice, economice și culturale cu Federația Rusă au fost sporadice și sub potențial.

În domeniul relațiilor bilaterale româno-ruse, din care fac parte și relațiile academice, declarațiile nu lipsesc, dar sunt rareori urmate de acțiuni și inițiative concrete. Evenimentul organizat de ISPRI reprezintă un demers de creare a unor legături instituționale care să stimuleze dialogul academic, cunoașterea reciprocă, programele comune și în cele din urmă dezghețul politic din relațiile bilaterale. Evenimentul reprezintă unul dintre modurile de concretizare ale acordului de colaborare încheiat pentru anii 2011-2014 între Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române (ISPRI) și Institutul de Informație Științifică în domeniul Științelor Sociale (INION RAN). Girată științific de directorii celor două institute, prof. univ. dr. Dan Dungaciuc și acad. Iuri Sergehevici Pivarov, și intermediată prin eforturile prof. univ. dr. Ion Bulei, directorul ISPRI la data debutului dialogului instituțional, și dr. Artem Alexeevici Halatov, responsabilul pentru colaborările științifice externe ale INION, ca și ale coordonatorilor de proiect — din partea rusă CS senior dr. Tatiana Bitkova, din partea română CS III dr. Gabriela Tănăsescu și CS III dr. Lorena Păvălan Stuparu —, colaborarea bilaterală dintre ISPRI și INION vizează în principal relațiile dintre România și Federația Rusă în contextul schimbărilor politice majore din Europa epocii postcomuniste și procesul de democratizare a sistemelor politice din România și Rusia.

Pe linia aceasta a unor noi perspective de colaborare româno-rusă s-a înscris mesajul din cuvântul de deschidere al Conferinței adresat de academicianul Dan Berindei, vicepreședintele Academiei Române. Reputatul istoric Dan Berindei a subliniat că istoria relațiilor româno-ruse nu înseamnă doar confruntare și neîncredere. După părerea sa, este adevărat că modernizarea României și în trecut ca și în ultimele două decenii s-a aflat sub semnul orientării politice spre Occident și spre valorile culturale occidentale, dar începuturile modernizării de inspirație occidentală a românilor stau într-o anumită măsură sub semnul administrației militare rusești a generalului Pavel Kiseleff. Regulamentele Organice, ca prim așezământ constituțional al Principatelor, proiectele de sistematizare urbană de inspirație occidentală, cultul pentru limba, cultura și civilizația franceză au avut printre factorii propagatori deceniul de administrație militară rusă din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Din partea Ambasadei Federației Ruse și a diplomaților ruși care au onorat cu prezența lor Conferința ISPRI, ministrul consilier Evgeny Egorov a salutat organizarea acestui eveniment și a exprimat speranța că el va deschide calea unei colaborări pe termen lung. Directorul ISPRI Dan Dungaciuc a precizat că în anii următori ISPRI va continua colaborarea cu cercetătorii INION și va căuta să o extindă și către alte instituții de profil ale Academiei Ruse de Științe.

Lucrările Conferinței au cuprins două sesiuni. Prima, care a avut ca temă *Federația Rusă și perspectivele sistemului internațional la începutul secolului XXI*, a fost moderată de domnul Dan Dungaci.

Dintre prezentări, amintim contribuțiile a doi economiști ruși, dr. Mikhail Golovnin și drd. Daria Ushkalova de la Institutul de Economie al Academiei Ruse de Științe, ale căror lucrări: *Investments in Russia — CIS — EU triangle*, respectiv *Foreign Trade in Russia — CIS — EU triangle* au abordat implicațiile relațiilor comerciale în interiorul triunghiului Uniunea Europeană — Rusia — Țările din vestul Comunității Statelor Independente, un spațiu care atât pentru Federația Rusă cât și pentru Uniunea Europeană reprezintă „vecinătatea apropiată”. Cele două lucrări și-au propus să expună diferitele mecanisme și evoluții ale relațiilor comerciale în interiorul triunghiului. Din cele două expuneri am putut să reținem caracterul neechilibrat al relațiilor comerciale din care rezultă dependența economică a acestor țări de Rusia. Republica Moldova apare drept un bun exemplu în acest sens. Dacă pentru Republica Moldova comerțul cu Federația Rusă reprezintă în jur de 70% din piață, pentru Federația Rusă, atât exporturile cât și importurile din Republica Moldova se cifrează sub 1% din balanța comercială, de unde și concluzia interesului eminamente politic și geostrategic și nu economic al Federației Ruse pentru vecinătatea sa apropiată.

Oana Simion, CS dr. la Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, a expus un punct de vedere asupra temei *Rusia și „vecinătatea apropiată”*. Din prezentare am reținut predicții referitoare la modul în care Rusia ar putea să devină partenerul strategic al Uniunii Europene și la modul în care rolul lor în lume se va întări datorită colaborării dintre cele două pentru crearea Complexului Energetic European Unificat. Rusia va insista pe demilitarizarea politicii europene, dar și pe oprirea extinderii NATO către Est, acolo unde termenul „spațiu post-sovietic” va fi scos din uz și în care va rămâne actuală sintagmă „vecinătate apropiată”.

Ludmila Coadă, conf. univ. dr. la Facultatea de Istorie și Relații Internaționale, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, a susținut comunicarea *Supraveghind vecinătatea: politica Federației Ruse față de Moldova și Georgia*. Din prezentarea domniei sale reținem idei precum: Republica Moldova constituie pentru Rusia una dintre țările din vecinătatea apropiată și care, împreună cu alte țări din spațiul ex-sovietic, face parte din grupul de state pe care aceasta le consideră zone de influență exclusivă. În ultima perioadă, după „revoluțiile portocalii” din Georgia și Ucraina, conducerea rusă a intensificat eforturile în vederea menținerii și sporirii influenței rusești în aceste teritorii. Și față de Republica Moldova politica Rusiei s-a schimbat, devenind mult mai sistematică și consecventă.

Ileana Racheru, drd. la Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București, a prezentat comunicarea *Analiza politicii externe a Republicii Moldova. Studiul de caz: relațiile Republica Moldova-Ucraina (1990-2009)*. Din prezentarea domniei sale am reținut existența intereselor strategice convergente din ultimii ani legate de promovarea obiectivului comun de integrare europeană și de necesitatea de a conjuga eforturile pentru a reglementa conflictul transnistrean și interesul Republicii Moldova de a coopera cu Ucraina în vederea asigurării securității energetice.

Au mai susținut prezentări: Lucian Dumitrescu, CS dr., Institutul de Sociologie al Academiei Române, împreună cu Darie Cristea, lect. univ. dr., Facultatea de Sociologie, Universitatea din București — *Identitate strategică și conservatorism radical în Rusia lui Vladimir Putin*; Larisa N. Harea, drd., Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București — *„Vecinătatea comună” raportată la cele două Europe — occidentală și orientală*.

În concluziile panelului pot fi sumarizate următoarele idei:

- Importanța relațiilor economice ca fundament pentru relațiile politice;
- Necesitatea de a se face progrese pe calea cooperării româno-ruse, a cărei prioritate ar consta în restaurarea legăturilor culturale.
- Necesitatea schimbării atitudinii și a dictonului în manifestările de diplomatie publică. În istoria comună a celor două națiuni se pot găsi mai multe elemente de apropiere decât de separare.
- Un accent pus în discursul public, precum și în materialele cu caracter educațional formativ (manualele de istorie de pildă) asupra aspectelor pozitive și elementelor de legătură din istoria comună ce ar contribui la schimbări concrete de percepție și atenuarea animozităților istorice existente. Acest lucru se poate face fără o mușamalizare a trecutului, fiind suficientă prezentarea acestuia într-o manieră multiperspectivală.

— Importanța dezvoltării în actualul context geopolitic a studiilor care vizează evoluția procesului de democratizare din Federația Rusă și România, direcțiile de dezvoltare a relațiilor internaționale în perioada postcomunistă și a rolului Federației Ruse după încetarea Războiului Rece și, în cadrul lor, evoluția și prospectarea relațiilor dintre România și Rusia.

— Încurajarea cooperării parlamentare și a experților români de a efectua studii de specialitate în Federația Rusă și a specialiștilor ruși de a întreprinde demersuri științifice similare în România reprezintă o modalitate concretă și substanțială de cooperare și din această categorie face parte și Conferința organizată de ISPRI.

Comunicările prezentate în cea de-a doua sesiune a conferinței — *Rusia și România după 1990* — au constituit o încercare reușită de analiză comparativă a diferitelor elemente, trăsături simptomatice, atitudini comportamentale care au definit, în moduri de multe ori similare, alteori distincte, destinele celor două țări cu precădere în ultimele două decade. Ele au abordat o tematică diversă, dar armonioasă, axată pe câteva chestiuni esențiale recurente:

— Aspectele economice ale relației dintre cele două țări, discutate în studiul *Locul României și Rusiei în contextul relațiilor Est - Vest: aspecte politice și culturale* al doamnei Tatiana Bitkova, cercetător senior dr. la Institutul pentru Informație Științifică în domeniul Științelor Sociale al Academiei Ruse de Științe (INION RAN), Moscova. Comunicarea a subliniat consolidarea schimburilor economice în ultimii ani, cu mare potențial de dezvoltare în perioada următoare. Probleme spinoase de pe agenda politică a celor două țări precum situația Republicii Moldova sau restituirea tezaurului istoric au tergiversat relansarea efectivă a relațiilor dintre cele două țări. Cu toate acestea, în special după semnarea Tratatului politic de bază în anul 2003, legăturile economice îndeosebi au cunoscut un trend ascendent. Potrivit Tatiane Bitkova „Rusia, indiferent de ce ar fi fost acuzată, astăzi este un partener economic foarte profitabil și promițător pentru România. Consolidarea relațiilor economice și a contactelor politice, promite beneficii pentru ambele țări“. Aproximarea dintre cele două țări este accentuată, în viziunea cercetătoarei, și prin faptul că acestea rămân lumi oarecum diferite de Occident, nu numai din cauza dezvoltării economice insuficiente, ci mai degrabă din cauza apartenenței lor la o zonă specială de spiritualitate.

— Aspectele geo-politice — strategii și proiecte recente care privesc modalitățile de poziționare a celor două state în sistemul de relații și parteneriate internaționale în vederea câștigării de influență și pentru obținerea de beneficii. Prezentarea cu titlul *Influența proceselor politice (electorale) din Federația Rusă asupra relațiilor dintre UE și statele din Parteneriatul Estic*, a drd. Angela Grămadă de la Centrul de Studii Est Europene și Asiatice București, a fost semnificativă în această privință aducând unele clarificări legate de proiectele, strategiile și politicile externe ale puterii de la Kremlin după alegerile legislative din decembrie anul trecut.

— Aspecte care privesc procesele de consolidare democratică, funcționarea instituțiilor și a sistemelor politice din România și Federația Rusă. CS I dr. Constantin Nica, Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române (ISPRI), a prezentat *Perspectivile evoluției sistemului de partide în Rusia*, argumentând teza că «formatul» pluralismului de partide din Rusia se îndreaptă către modelul partidului dominant de guvernământ sau de partid cvasidominant. Analiza sa a implicat: a) experiența parlamentarismului *sui generis* din această țară, dat fiind că până în anul 1917 Duma avea doar rol consultativ, ceea ce aplatiza funcțiile partidelor; b) îndelungata manifestare — între anii 1917-1989/1991 — a partidului unic, partid permanent de guvernământ, ce a controlat integral statul; c) rolul — de drept și de facto — al președintelui Federației Ruse, care se manifestă eminent în sistemul politic, în societate și se sprijină — în stilul Republicii a V-a Franceză — pe un partid influent, ce gravitează — prin ideologie, program, prin alte afinități — în jurul său. Sub titlul *Cazuri ale semiprezidențialismului — România și Rusia. Problema prezidențializării*, Gabriela Tănăsescu, CS III dr. ISPRI, a analizat comparativ caracteristicile regimurilor semiprezidențiale din cele două țări prin raportare la alte tipuri de regimuri politice consacrate, precum modelul francez. Potrivit autoarei, față de modelul francez, considerat „forte“ al semiprezidențialismului, modelul rus cuprinde prerogativa președintelui de „definire a orientărilor de bază ale politicii interne și externe de stat“ ceea ce conferă președintelui rus o independență mai mare în raport cu guvernul și cu Duma de Stat, de fapt cu întreaga Adunare Federală. Datorită acestor prerogative „personale“, caracteristice unui „sistem superprezidențial“, puterea executivă a președintelui modelului semiprezidențial rus poate fi apreciată ca fiind mai importantă decât cea

prevăzută în modelul francez, și, desigur, substanțial mai importantă decât cea din modelul semiprezidențialismului din România. Tot aici au fost discutate unele tendințe autoritariste și practici nedemocratice care au fost observate în ultimii ani. Spre exemplu, comunicarea CS I dr. Aristide Cioabă (ISPRI), *Consolidarea democratică în România. Incertitudini și perspective*, a cuprins mai întâi cadrul teoretic al dezbaterii pentru ca apoi să urmărească diferite faze și tendințe în procesul de democratizare a României din ultimii douăzeci de ani. În accepțiunea sa, „dinamica procesului de consolidare democratică nu este nici liniară, nici continuă sau uniformă, sau indiferentă la contextul social și cultural. Aceasta se poate confrunta cu numeroase provocări, momente de stagnare sau chiar cu fenomene degenerative, reversibile, de erodare și subminare a durabilității regimului, chiar și după atingerea pragului de acces în categoria democrațiilor liberale consolidate“. În acest sens, un rol decisiv îl joacă clasa politică și elitele din toate domeniile.

— Aspectele identitare care au vizat căutarea și definirea sau construirea unei identități proprii în raport cu tradiția și cu provocările prezentului: de natură politică sau, într-un sens mai larg, provocări ale lumii globalizate în care trăim. În această direcție, Lorena Stuparu, CS III dr. ISPRI, a abordat *Problema identității politice în România postdecembristă: între Est și Vest*. Autoarea a considerat că problema independenței statului-națiune — față de Est sau față de Vest — rămâne o obsesie a imaginarului politic românesc.

În concluziile sesiunii, s-a desprins ideea că toate aceste aspecte sau dimensiuni evidențiate în studiile prezentate reprezintă tot atâtea perspective diferite de abordare, dar care pot fi integrate la un nivel superior în încercarea de a recupera o imagine cât mai veridică a apropiierilor și a legăturilor dintre România și Rusia. Nu în ultimul rând, cunoașterea, în întreaga lor complexitate, a aspectelor prezentate are rolul de a contura mai clar perspective de colaborare viitoare.

Lucian Jora, Bogdan Mihai Popescu

150 DE ANI DE DIPLOMAȚIE ROMÂNEASCĂ

La data de 2 noiembrie 2012 a avut loc, în Aula Academiei Române, conferința cu titlul *Supraviețuire prin diplomație*, prilejuită de aniversarea a 150 de ani de diplomație românească. Acest eveniment a fost organizat de Ministerul Afacerilor Externe, Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române și de Fundația Universitară a Mării Negre.

Prima parte a conferinței a fost rezervată discursurilor rostite de diferite personalități din lumea academică și diplomatică, trecerea și legătura de la un discurs la altul, precum și multiplele conexiuni prilejuite de acestea fiind realizate de domnul Ambasador Liviu Bota, care a moderat desfășurarea evenimentului.

Excelența Sa Domnul Titus Corlățean, Ministru de Externe, a luat cuvântul, punând în relief particularități și merite ale diplomației românești, subliniind, printre altele, nevoia de continuitate și consecvență a politicii externe și a diplomației românești, dincolo de schimbările de guvern și de culoare politică. O astfel de coerență de lungă durată permite unui stat ca România, cu situarea sa geopolitică și cu resursele sale, să dezvolte o diplomație de afirmare, și nu numai de supraviețuire, în raport cu statele mari față de care este nevoită să se raporteze în permanență.

Ilustrii vorbitori — domnul academician, președinte al Academiei Române, Ion Haiduc, domnul academician Dan Berindei, domnul academician Mircea Malița — au evocat personalități din trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat pentru a pune în relief reușitele și specificul diplomației românești, cu atât mai importantă cu cât un stat precum cel românesc — în diferitele perioade ale construirii sale, de la epoca medievală până la cea modernă și contemporană, a avut nevoie să facă apel la o diplomație cât mai iscusită pentru a ieși cât mai bine cu putință din războaie ale căror costuri cu greu le putea suporta. Efortul instituțional impresionant realizat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza pentru a pune bazele unui stat românesc modern a fost în detaliu și în mod expresiv explicat de domnul academician Mircea Malița, a cărui contribuție substanțială la dezvoltarea diplomației românești a fost amintită repetat cu acest prilej.

Dintre numeroasele idei circulate de cei ce au susținut, prin luările de cuvânt, aniversarea celor 150 de ani de diplomatie românească, mai amintim nevoia ca diplomatul să aibă un statut pe măsura importanței misiunii sale — de reprezentare a statului românesc și de promovare și susținere a intereselor sale. Domnul Ambasador Liviu Bota a fost printre cei care au subliniat deficiențele la acest capitol, sugerând și greutatea efectelor acestora. De asemenea, domnul Bota s-a referit și la riscurile la care diplomații pot fi expuși în virtutea activităților lor, riscuri care sunt un argument în plus în favorarea respectării statutului diplomatului.

În încheierea părții rezervate discursurilor, domnul profesor Dan Dungaciu, directorul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, a subliniat nevoia de a concretiza punctul de confluență al Academiei Române cu diplomația, identificând trei paliere pe care această întâlnire obligatorie ar putea avea loc. Pe de o parte, cele două importante instituții se întâlnesc în virtutea faptului că există personalități cu dublu statut — academicieni deveniți diplomați sau diplomați deveniți academicieni. Un al doilea palier se referă la posibilitatea ca Academia să se implice în formarea diplomaților, prin organizarea de cursuri etc. În al treilea rând, Academia se poate constitui ca furnizor de expertiză pentru oamenii politici, evitându-se situații regretabile în care aceștia, incorect sau insuficient informați, ar face declarații sau ar demara acțiuni cu consecințe diplomatice nedorite pentru statul român.

În partea a doua, rezervată dezbaterilor, a luat cuvântul domnul Ambasador Ion Anghel, care a arătat, printre altele, în cel fel, în perioada sa de instalare în România, regimul comunist a construit un nucleu de profesioniști în domeniul diplomației, absolut necesar pentru susținerea diplomației românești, în condițiile în care tot regimul comunist, prin specificul său, aducea pe diferite funcții politice de mare răspundere cadre fără pregătirea necesară.

Evenimentul a fost încheiat de câteva concluzii, exprimate de domnul Ambasador Liviu Bota, care a salutat, de asemenea, și auditoriul numeros prezent la această aniversare.

Ruxandra Iordache